

ВПЕРШЕ В ІСТОРІЇ УКРАЇНИ:
У ЗСУ З'ЯВИЛАСЬ
ПОЛЬОВА ФОРМА
ДЛЯ ЖІНОК 14 стор.

АРМІЯ
INFORM

дайджест

ДАЙДЖЕСТ
ІНФОРМАЦІЙНОГО
АГЕНТСТВА

Адреса:
м. Київ,

вул. Князів Острозьких,
буд. 45/1, корп. 33.

armyinform.com.ua

press@armyinform.com.ua

fb.com/armiyainform

@army_inform

@armyinformcomua

+38 (044) 285-70-33

Начальник
Інформаційного агентства
Віталій САРАНЦЕВ

Віддруковано
ТОВ «МЕГА-ПОЛІГРАФ»,
вул. Марка Вовчка, 12/14,
м. Київ, 04073.
Зам. №90596
Наклад: 35 000 прим.

Вперше в історії України
в ЗСУ з'явилась
ПОЛЬОВА ФОРМА
ДЛЯ ЖІНОК

Зміст

Тероборонець «Кіра» про «кнопку лідерства» і вагнерівських «верблюдів».....	4
Особливості надання первинної медичної допомоги в окопах.....	6
Вивів із повного оточення з Ізюма не тільки свою роту, але й інші підрозділи бригади.....	8
Звільнення військовослужбовців під час воєнного стану за віком: що варто знати.....	10
Ми рятуємо важких пацієнтів з майже безвихідних ситуацій – головний травматолог ЗСУ Юрій Ярмолюк.....	12
Вперше в історії України: у ЗСУ з'явилась польова форма для жінок.....	14
Ноші для поранених, які не потрібно нести.....	16
Переможна зброя вітчизняного війська.....	18
105 років тому гетьман Павло Скоропадський затвердив закон про загальну військову повинність.....	20
Бути громадянином України: 105 років тому ухвалено «Закон про громадянство УНР».....	22
30 війн із Заклятим сусідом. Як козаки москалів під Смоленськом розбили.....	24
Жорстокість і дикість військових сучасної росармії бере свої витоки з поведінки червоноармійців під час Другої світової війни.....	26
«МорЕуполь» безграмотних захисників російської мови.....	28
Як використовувати консервні банки в екстремальних умовах.....	30
«Накриває» стрес? Виконуйте ці вправи.....	31
«Бойові бджоли» кубляться на медпункті під Бахмутом.....	32
Кросворд.....	34
На дозвіллі.....	35

Задля перемоги Україна і світ мають працювати на сто відсотків

«Світ у цій війні переможе. Правда, щоб ми всі в Україні та всі у світі, хто цінує нормальне життя, працювали на сто відсотків, без жодної зупинки, заради перемоги», – Президент України Володимир Зеленський.

Тероборонець «Кіра» про «кнопку лідерства» і вагнерівських «верблюду»

ДО ШИРОКОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЯН НА ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ ТЕРОБОРОНЕЦЬ ОЛЕКСАНДР НА ПСЕВДО «КІРА» БУВ ВЛАСНИКОМ ПРИВАТНОГО БІЗНЕСУ – ЗАЙМАВСЯ РЕМОНТОМ АВТІВОК.

— 24 лютого по Харкову прилетіли перші російські ракети — це був потужний сигнал, щоб почати діяти. Я віддав ключі від машин, які відремонтували, клієнтам, а вже 25-го числа пішов до найближчого ТЦК та СП, — розповідає військовослужбовець батальйону Харківської окремої бригади тероборони. — Треба було якнайшвидше брати до рук зброю, адже ворог уже стояв на кільцевій Харкова.

Перші три тижні тероборонці пильнували стратегічні об'єкти, допомагали жителям міста, яке постійно було під ворожими обстрілами. А вже незабаром відбувся перший бій з російськими загарбниками. Це сталося під час звільнення селища Вільхівка, що неподалік Харкова.

— Нас тоді сильно потріпало — працювала ворожа артилерія, били міномети. Довелося відійти на попередні

позиції, проте населений пункт був незабаром звільнений, — пригадує військовослужбовець.

Наступні кілька місяців були на два жими: постійні переміщення підрозділу, зіткнення з ворогом, відбудовання лінії оборони. Олександр на той момент обійняв керівну посаду молодшого командира, оскільки непогано розбирався в психології людей та міг вплинути на побратимів.

— Такої кнопки як «хороший лідер» не існує. Завжди важливо зрозуміти, хто твій підлеглий і які якості має. Але в усіх спільна потреба — щоб їх чули. Тому, думаю, головні якості командира підрозділу — це відчувати потреби групи та окремих людей. Але водночас пам'ятати, що в пріоритеті завжди саме колектив, оскільки потреби окремої людини та колективу можуть не збігатися. Варто

чітко усвідомити, що це війна й ціною одного життя можна зберегти десятки інших, — розмірковує тероборонець.

Восени 2022 року підрозділ Олександра брав участь у звільненні частини Харківської області. Вони гнали російських окупантів від селища Білий Колодязь, закріпилися на Приколотному, а далі — рушили визволяти Куп'янськ. Чоловік пригадує, як зустрічали їх місцеві в кожному населеному пункті:

— Це були сльози радості! Нам, стомленим від боїв, відразу пропонували житло й відпочинок, а в одному із селищ мешканці влаштували їдальню, де пригощали домашніми смаколиками, за якими ми так скучили! — пригадує армієць.

Деякий час тероборонці виконували завдання з охорони державно-

го кордону з країною-агресором, а на початку цього року вирушили на найгарячіший на той момент напрямок — під Бахмут. Обороняти довелося українську землю на напрямку селищ Іванівка, Кліщівка та Курдюмівка, поблизу траси, яка поєднувала Бахмут і Костянтинівку, що стала «дорогою життя» для українських підрозділів. Неодноразово «вагнерівці» намагалися взяти під контроль цю ділянку, але отримували відсіч.

— Їхній штурм починався переважно вночі. Наступає група людей, здебільшого це близько 50 осіб. За кілометр вони повзуть, а за 300 метрів від наших позицій хаотично стріляють у наш бік, аби виявити вогневі точки. Позаду йдуть професіонали — снайпери, мінометники. Їхня робота починається

на дистанції близько 100 метрів. У такий спосіб перша група виснажує позицію, а ті, що йшли позаду, вже штурмують її.

А далі тривали бої безпосередньо в місці-фортеці. Олександр пригадує, що ландшафт міста мінявся перед очима чи не щогодини.

— Буває, виходиш рано-вранці з підвалу багатоповерхівки й бачиш, що від інших таких же домівок, що стояли навпроти, за ніч залишилися лише руїни — був будинок, а ось його вже немає... Вікна, дерева, машини та стовпи були перемелені з асфальтом та снарядами. Це все перетворювалося в непрохідну територію.

Розповів тероборонець і про тактику ведення бою в умовах урбанізованої місцевості.

— Усе відбувається так: йде група зачистки кількістю 3–5 людей. При собі мають стрілецьку зброю та гранати. Позаду слідує тактична трійка, а далі три «верблюди» — без зброї та броні. Їхня роль полягає лише в тому, щоб нести патрони, гранати та іншу зброю — навантажені по максимуму. Вони геть не мають вигляду військових! Дивися на них і виникає відчуття, що вони декілька місяців сиділи в якійсь ямі. У них порожній погляд, здається, нібито вони не розуміють, що відбувається навколо — припускаю, що перебувають вони під впливом якихось речовин...

Наразі батальйон Олександра на відновленні: навчають військової справи поповнення, яке прибуло до підрозділу замість тих, хто після Бахмута вже не стане до строю...

Такої кнопки як «хороший лідер» не існує. Завжди важливо зрозуміти, хто твій підлеглий і які якості має. Але в усіх спільна потреба — щоб їх чули...

Особливості надання первинної медичної допомоги в окопах

ПРО СВІЙ ДОСВІД З НАДАВАННЯ ПЕРВИННОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ «НА НУЛІ» РОЗПОВІВ, ДИРЕКТОР НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО ЦЕНТРУ НЕЙРОРЕАБІЛІТАЦІЇ «НОДУС», ЗАСЛУЖЕНИЙ ЛІКАР УКРАЇНИ, ДОКТОР МЕДИЧНИХ НАУК, ЛЕЙТЕНАНТ МЕДСЛУЖБИ ОЛЕКСАНДР КУЛИК.

ОСНОВНІ ПРАВИЛА

Одна з особливостей поранень в окопах – часто дуже важко виявляти зони множинних уражень, бо весь одяг у бруді. Після дощу все в землі, поранення кінцівки візуально супроводжується не такою масивною кровотечею, кров змішується з брудом. Турнікет може бути мокрий, часто доводиться накладати не один, а два турнікети. Мокрий одяг також дуже важко стискати турнікетом. Воїн, який впав, може перегородити траншею, він моментально створює проблеми для руху по окопу, тому потребує негайної евакуації. Класичні каркасні санітарні носі там не розкласти, бо окоп стиснений, тому треба вміти швидко використовувати евакуаційну стропу, м'які носі, й навіть швидко вміти розкласти носі типу «Лелека» або SKED.

Враховуючи, що часто евакуація пораненого ускладнена та відтермінована, необхідно облаштувати в окопах місця тимчасового перебування поранених. Бійцям або медикам необхідно вміти швидко перемістити туди такого пораненого, аби він не заважав руху.

До того ж ще часто падають обличчям у землю, і поранений, який зазнав

контузії, може мати порушення дихання, бо тривалий час був присипаний землею, або лежав обличчям у калюжі чи в бруді. Виходить, що травма мінімальна, а порушення свідомості та дихання при цьому домінують. Бійці підбігають, але не побачивши рани, вважають, що все нормально, і залишають його там лежати, а треба посадити, наприклад, а для цього треба знайти місце.

Ще одна особливість поранень в окопах – це те, що тулуб, здебільшого, закритий бронезилетом, а шия та обличчя – відкриті. Часто влучання куль і уламків у шию і голову вимагають навичок накладання тугих пов'язок, бо турнікет на шию й голову не накладеш. Тому ми вчимо бійців мотати валики, щитки прикладати на рот, на око, на ніс, на череп. Верхня частина тіла часто під вогнем, прилітає в плечі, у верхні частини кінцівок, куди турнікет не накладеш. Слід урахувати, що ворог часто перебуває досить близько, як це було в тому ж Бахмуті, і якщо ти в окопі одразу почнеш надавати собі допомогу, це створює великі ризики підходу ворога на близьку відстань, на кидок гранати.

ЯКИМ ПОВИНЕН БУТИ АЛГОРИТМ ДІЙ

Найкраща медицина під вогнем – це вогонь у відповідь. Ліквідація загрози є першочерговим завданням. Воїни, коли в сусідній «ячейці» поранений боєць, мають притиснути ворога до землі, не дати йому можливості висунути носа, мають створити шквальний вогонь, але розуміючись на дистанціях, на результативності. Я бачив, як підрозділи, в яких ми викладали такмед, прийшовши на злагодження і доукомплектування, показували свої ролики. Де вони свідомо підпустили росіян на гранатне ураження, коли вони думали, що окоп уже пустий, і тут вилітало умовно 20 гранат Ф-1, і нищили все, що рухається в радіусі 200 м. Але це тренування, розуміння, і психологічне тренування насамперед. Ми працювали майже тиждень в окопах, тренували всі

ці елементи. Як витягнути пораненого, як сісти, як накласти турнікет. Зрозуміло, що одяг брудний, навколо грязюка, шукати місце поранення ані часу, ані сенсу нема, накладаєш турнікет одразу максимально високо на кожне поранення. Він липкий, а взимку промерзлий, як лід. Одним стиснути часто важко, накладаєш зверху другий. Якщо холодно, не спішіть одразу розрізати весь одяг на пораненому, щоб не помер від гіпотермії. Вчили поранених під вогнем не позбавлятися засобів захисту. Зрізали броню – примотайте скотчем назад. Зняли шолом, надали допомогу, надіньте його назад. Дайте воїну шанс вижити під обстрілами, бо евакуація часто буде ускладнена, маршрут її готуйте заздалегідь. Повинні бути облаштовані евакуаційні «ячейки», куди ви будете переміщати поранених та загиблих. Коли ти тягнеш його сам, то тільки евакуаційна стропу допоможе нормально потягнути, перемістити на короткі відстані.

Таке місце має бути на кожному повороті, бо ви цей лабіринт не пройдете із пораненим вдвох. Чим далі від переднього краю, тим більше роблять таких схованок для поранених, як пункт первинного збору на декілька осіб. І звідти вже на евакуацію, де може підскочити «мотолига» і забрати.

ДЕ МАЄ ПРАЦЮВАТИ МЕДИК

Медик має працювати з пораненими в заздалегідь підготовлених місцях. Боєць повинен знати, до якої стінки окопу він має притулитися спиною під час обстрілу, як швидко він має покинути позицію і переміститися на запасну, а потім назад. Коли медики починають надавати допомогу, тягнути поранених до місця збору, часто це доводиться робити одному воїну. Бійці розтягнуті по лінії оборони, земля перешкоджає візуальному контакту. Якщо в сусідній «ячейці» сталося поранення, не завжди такого пораненого швидко знаходять. Навіть якщо він там кричить про допомогу, це не завжди чути, коли триває бій.

Вивів із повного оточення з Ізюма не тільки свою роту, але й інші підрозділи бригади

МАЙОР ДЕНИС МАКАРОВСЬКИЙ ОТРИМАВ НАГОРОДУ – ЗВАННЯ ГЕРОЙ УКРАЇНИ ІЗ ВРУЧЕННЯМ ОРДЕНА «ЗОЛОТА ЗІРКА» 21 ЛИСТОПАДА 2022 РОКУ

– Ваш підрозділ від самого початку боронив найважчі ділянки фронту на сході України. У чому полягала суть першого бойового завдання?

– На той момент ніхто не знав, де наші підрозділи стоять, а де противник. Треба було швидко орієнтуватися і все визначити. Я разом зі своїми побратимами відправився аж до Харківської кільцевої, і вже там вступили в перший бій з ворогом. Наша розвідувальна рота була дуже добре озброєна, вже тоді ми мали комплекси NLAW та новітні гранатомети. У нас зав'язувалися бої, знищували легку броньовану та колісну техніку. Пізніше довелося відходити до Ізюма. Після цього була оборона міста Ізюма... Це було дійсно складно, там і дістав своє перше бойове поранення, але продовжив залишатися на місці та виконувати завдання разом зі своїми побратимами. Коли місто опинилося в повному оточенні противника, то я організував виведення своєї роти й інших підрозділів моєї бригади, яка опинилась у підступній пастці ворога. Після успішного виведення наших підрозділів з повного оточення мене нагородили орденом «За мужність» III ступеня.

– Ви брали участь у боях за славнозвісний «Шервудський ліс». Що з тих днів запам'яталося найбільше?

“ Нам відомі підтвержені дані, що ми знищили три ешелони «вагнерівців», це приблизно півтори тисячі солдатів противника

– Якщо говорити про «Шервудський ліс», то спочатку це були постійні обстріли артилерії противника. Ворог не підтягував свій особовий склад занадто близько. У ті моменти моя рота тісно взаємодіяла разом з розрахунками ПТРК, що давало нам змогу якісно знищувати техніку окупантів та скупчення піхоти. Крім цього, моя рота постійно проводила диверсії, заходили в тил ворога... Цей ліс сам по собі дуже густий, за 20 метрів уже немає чіткої видимості. Тож, коли пізніше військовослужбовці армії РФ завели свої війська ближче до наших позицій, тоді у нас були близькі контакти. У цьому лісі ми знищили половину групи 10-ї бригади

спеціального призначення противника. Вони на нас висувалися, ми одразу прийняли бій. Після повного знищення восьми осіб з ворожої групи – решта окупантів повтікали. Пізніше у славнозвісному «Шервудському лісі» з'явилися інші регулярні війська противника. Ми стояли проти мотопіхотних бригад. У нас сили не були рівними, адже їх було набагато більше. Утім, це не заважало нам заходити до противника в тил та вибивати їх із займаних позицій. Я пишаюся тим, що моя бригада і ввірений мені підрозділ повністю справлялися з усіма завданнями. Також у «Шервудському лісі» дістав друге поранення, коли підірвалася протипіхотна ворожа міна. Довелося трішки пройти лікування, але все ж це не заважало мені дистанційно продовжувати керувати своїм підрозділом. Щойно стало можливим, я повернувся до своїх побратимів.

– Ваша бригада майже рік тримає пекельну точку російсько-української війни – Білогорівку на Луганщині. З якими підрозділами ворога тут стикалися?

– У Білогорівці ми перебуваємо весь час після вищеперахованих операцій та кампаній. Тут у нас був один із найсильніших противників – «вагнерівці». З ними цікаво воювати в тому сенсі, що якщо їх відправляють у бій, то вони йдуть до кінця. Також стикалися з так званими військами «лнр, днр» та штурмовими групами спеціального призначення. Головне, що варто пам'ятати, – ніколи не можна недооцінювати противника. Нам відомі підтвержені дані, що ми знищили три повні ешелони «вагнерівців», це приблизно півтори тисячі солдатів противника.

– За вашими плечима чимало боїв, які були на східному напрямку. Чи можете сказати, чим відрізняється тактика ворога на різних напрямках?

– Якщо порівнювати Білогорівку на Луганщині, «Шервудський ліс» та Святогірську кампанію, то, звісно, тактика ворога доволі різна. На початку широкомасштабного вторгнення нам зустрічались підрозділи, у складі яких були люди, які воювали в Сирії. Як підтвердження, ми знаходили буклети та невеличкі словники з тієї мови на нашу. Для нас це справді було шоком. Крім цього, варто зазначити, що під час Святогірської кампанії противник йшов на нас важкою технікою. Тобто заїжджали танки, попереду прикривалися беемпешками. Дій піхоти противника майже не було. Ї вони застосовували тільки в тому разі, коли село повністю оточене технікою і ворожа піхота здійснювала зачистку. Якщо порівняти з «Шервудським лісом», то там ворог більше боявся нас. По ньому були розосереджені регулярні підрозділи піхоти та мотострілецькі батальйони, але потужних наступальних дій окупанти там не проводили. У Білогорівці ми бачимо зараз, що тут вони повністю йдуть усім що мають. Бувало таке, що мої хлопці відбивають за добу по 5–6 атак ворожої піхоти, враховуючи те, що під час однієї такої атаки йде більше ніж 40 осіб. Але ми тримаємо і далі позиції, адже це наша земля, і ми нікуди з неї не підемо.

Звільнення військовослужбовців під час воєнного стану **за віком:** що варто знати

ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІ ЗА ПЕВНИХ ОБСТАВИН МОЖУТЬ ПОЛИШИТИ ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ. У ЗАКОНІ УКРАЇНИ «ПРО ВІЙСЬКОВИЙ ОБОВ'ЯЗОК І ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ» ВИЗНАЧЕНО, ЩО ОКРЕМОЮ ПІДСТАВОЮ ЗВІЛЬНЕННЯ РІЗНИХ КАТЕГОРІЙ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ Є ДОСЯГНЕННЯ НИМИ ГРАНИЧНОГО ВІКУ ПЕРЕБУВАННЯ НА ВІЙСЬКОВІЙ СЛУЖБІ (60 РОКІВ, А ДЛЯ ОСІБ ВИЩОГО ОФІЦЕРСЬКОГО СКЛАДУ – 65). ОДНАК ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЕЦЬ МОЖЕ ПРОДОВЖИТИ СВОЮ СЛУЖБУ МАКСИМАЛЬНО НА 5 РОКІВ ЗА НАЯВНОСТІ ВИСОКОЇ МОТИВАЦІЇ, ДОСВІДУ ТА ВІДПОВІДНОГО ВИСНОВКУ ВІЙСЬКОВО-ЛІКАРСЬКОЇ КОМІСІЇ (ВЛК).

ЩО МАЄ БУТИ У РАПОРТІ

За наявності підстав військовослужбовець має подати на ім'я командира рапорт про звільнення та додати до нього документи, які підтверджують право на звільнення у воєнний час.

У рапорті обов'язково має бути вказано:

- підстава звільнення з військової служби;
- думка військовослужбовця щодо його бажання проходити службу у військовому резерві Збройних Сил України за відповідною військово-обліковою спеціальністю;
- районний (міський) територіальний центр комплектування та соціальної підтримки, до якого повинна бути надіслана особова справа військовослужбовця.

ПРО ВЛК

Для звільнення у разі досягнення граничного віку перебування на військовій службі достатньо рапорту. Утім, «на цивілці» часто-густо не вистачає ані часу, ані рішучості пройти якісне медичне обстеження. Тож, чому не скористатися цією нагодою ще перебуваючи у лавах ЗСУ й дізнатися усе про стан свого здоров'я? Також військовослужбовцю, котрий збирається у відставку, не слід поспішати відмовлятися від проходження військово-лікарської комісії (ВЛК) ще й з іншої причини. Адже висновки ВЛК можуть стати підставою для направлення військовослужбовця на медико-соціальну експертну комісію (МСЕК) для встановлення групи інвалідності, відсотка втрати працездатності, потреби в протезуванні, призначення індивідуальної програми реабілітації особи з інвалідністю, підготовки медичних показань на право одержання спеціального транспорту.

ВИКЛЮЧЕННЯ ЗІ СПИСКУ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ

Зазвичай термін розгляду рапорту на звільнення триває один-два місяці. Після того, як буде видано наказ про звільнення військовослужбовця з військової служби, він має здати в установлені строки посаду.

Справу виключеного зі списків особового складу військової частини направляють до ТЦК та СП за місцем проживання.

На день виключення зі списків особового складу військової частини військовослужбовець повинен бути повністю забезпеченим грошовим, продовольчим і речовим забезпеченням. До проведення всіх необхідних розрахунків він не виключається без своєї згоди зі списку особового складу військової частини.

ЯКІ ВИПЛАТИ МОЖЕ ОТРИМАТИ ЗВІЛЬНЕНИЙ ЗА ВІКОМ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЕЦЬ:

- Грошове забезпечення.
- Компенсація за не використану щорічну основну відпустку.
- Компенсація за не використану щорічну додаткову відпустку (наприклад, як УБД).
- Грошова допомога для оздоровлення.
- Матеріальна допомога для вирішення соціально-побутових питань.
- Додаткова винагороди на період дії воєнного стану.
- Компенсація за недоотримане речове майно.

Громадянин, звільнений з військової служби у відставку, у п'ятиденний строк після виключення зі списків особового складу військової частини зобов'язаний прибути до ТЦК та СП.

Ми рятуємо важких пацієнтів з майже безвихідних ситуацій – головний травматолог ЗСУ Юрій Ярмолюк

НА СЬОГОДНІ КЛІНІКА УШКОДЖЕНЬ НАЦІОНАЛЬНОГО ВІЙСЬКОВО-МЕДИЧНОГО КЛІНІЧНОГО ЦЕНТРУ – ЦЕ БЕЗ ПЕРЕБІЛЬШЕННЯ ОСЕРЕДОК ЯНГОЛІВ, ЯКІ ПОВЕРТАЮТЬ УКРАЇНСЬКИХ ЗАХИСНИКІВ ДО ЖИТТЯ ТА РЯТУЮТЬ ЇМ ЗДОРОВ'Я. ПРО РОБОТУ ЦІЄЇ ПРОВІДНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ЛІКУВАЛЬНОЇ УСТАНОВИ РОЗПОВІВ ЇЇ НАЧАЛЬНИК – ГОЛОВНИЙ ТРАВМАТОЛОГ ЗСУ, ДОКТОР МЕДИЧНИХ НАУК, ЗАСЛУЖЕНИЙ ЛІКАР УКРАЇНИ ПОЛКОВНИК МЕДИЧНОЇ СЛУЖБИ ЮРІЙ ЯРМОЛЮК.

–65-70% поранень на війні припадає на кінцівки, – каже Юрій Олександрович. – Серед наших пацієнтів – 20-25% з вогнепальними переломами. Якщо ми порівнюємо гібридний період війни 2014–2022 років з широкомасштабним вторгненням російських агресорів з 24 лютого, то відзначу надзвичайну важкість поранень від сучасної зброї. Багато випадків комбінованих травм, коли до ушкоджених

кісток кінцівок додаються ще й опіки. Зросла кількість складних поліструктурних поранень, коли уражаються м'які тканини, нерви, судини і кістки – до 81%. Це потребує освоєння нових технологій і принципів лікування таких травм.

Ми докорінно змінили методику в лікуванні вогнепальних поранень кінцівок. І застосовуємо апаратні технології фіксації уражених кісток, які дозволяють мінімізувати подальші ускладнення у процесі лікування.

– У чому вони полягають?

– Це мінімум металевих конструкцій у рані. Є фіксатори так звані транспортні, які ставлять пораненому в мобільних госпіталях на етапі евакуації. І є апарати лікувального типу, при

пацієнт нам ставить завдання: «я хочу зберегти кінцівку», ми йдемо йому назустріч. Але ми кажемо правдиву інформацію, що його очікує.

– Скільки може бути оперативних втручань задля збереження кінцівки?

– Від 10 до 20. Ми до цього звикли і працюємо в такому напруженому режимі. Мікробна флора потребує етапних та радикальних хірургічних обробок та застосування спеціальних хірургічних технологій, які очищують рану. Етапне лікування рани та знешкодження інфекцій. Це досить тривалий процес.

– У клініці останнім часом з'явилися певні новітні технології в лікувальному процесі?

– Ні, у нас немає нічого «космічного». Ми застосували певний алгоритм дій, тому що поранених дуже багато, і використовуємо досвід, якого набули за роки війни. Найголовніше навіть не в оперативних втручаннях, а в якісній хірургічній обробці. Це 50-60% успіху в лікувальному процесі на всіх етапах, починаючи з евакуації. Є відповідні протоколи, за якими потрібно рухатися. Усе решта – набутий досвід, відповідальність і наполегливість. Звісно, є відхилення від протоколів, які пов'язані з різними причинами.

– Юрію Олександровичу, є оперативні втручання, які запам'яталися?

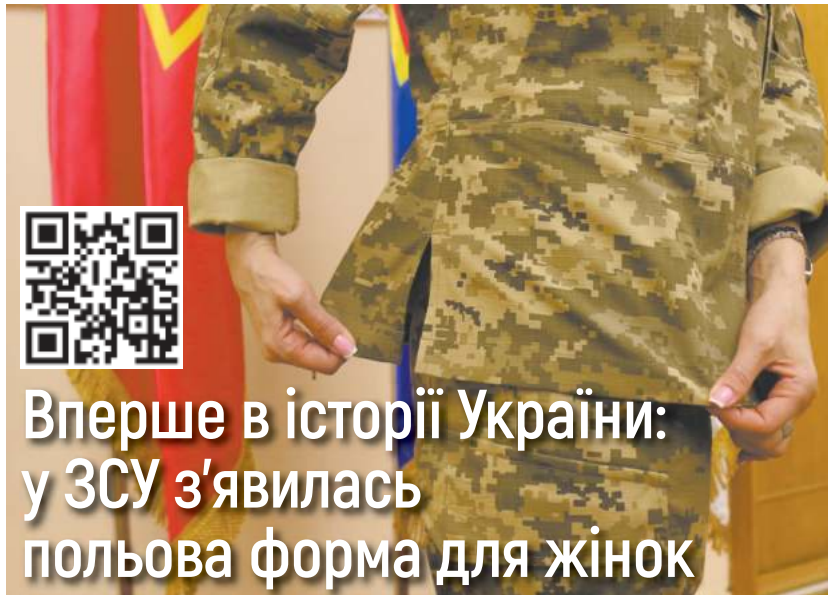
– У мене їх безліч. Кожен підхід до операційного столу – це відповідальність. І з багатьма моїми особистими пацієнтами роками триває контакт. Я не можу втратити з ними зв'язок до їхнього одужання. Це мої. Але ще є багато пацієнтів, яких я консультую.

“ Ми вже навчені, слово «вчимося» не використовуємо, а впевнено рухаємося вперед. Тому до нас направляють найважчих пацієнтів з великими кістковими дефектами

використанні яких зовсім інша філософія: своя заточка, методика введення стержнів, фіксація. Вони дають змогу маніпулювати кістковими уламками, як ми того хочемо. Звісно, потрібно мати гарні навички, мислення і добре орієнтуватися у просторі.

– І ваші лікарі цього вчаться?

– Ми вже навчені, слово «вчимося» не використовуємо, а впевнено рухаємося вперед. І успішно застосовуємо цю методику. Тому до нас направляють найважчих пацієнтів з великими кістковими дефектами. Без перебільшення, важких пацієнтів ми витягуємо майже з безвихідних ситуацій. Звісно, є альтернатива лікуванню – ампутація. Коли

Вперше в історії України: у ЗСУ з'явилась польова форма для жінок

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ ЗАТВЕРДИЛО ЗРАЗОК-ЕТАЛОН КОСТЮМА ЛІТНЬОГО ПОЛЬОВОГО ДЛЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВИЦЬ ЗСУ. ВІДТЕПЕР ЖІНОЧА ЛІТНЯ ПОЛЬОВА ФОРМА ОФІЦІЙНО ПОСТАВЛЕНА НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.

Робота над впровадженням жіночої польової форми розпочалася на виконання доручення Міністра оборони та за ініціативи проекту Arm Women Now, громадської ініціативи Forma Two і за участі радниці – уповноваженої Президента України з питань безбар'єрності ще у 2022 році: численні засідання робочих груп, напрацювання, випробування форми, і врешті вона затверджена.

За словами Міністра оборони України Олексія Резнікова, за результатами військових (дослідних) випробувань костюма літнього польового для

військовослужбовиць, було затверджено технічну специфікацію на даний вид речового забезпечення.

«Модель костюма літнього польового для наших військовослужбовиць проходить належні процедури у заявлені терміни. Технічна специфікація та зразок-еталон вже затверджені. Тож найближчим часом будуть розпочаті

В оновленій моделі було враховано усі побажання і зауваження військовослужбовців-жінок, які брали участь у випробуваннях

відповідні процедури закупівель та постачання у війська», – повідомив Олексій Резніков.

Він також додав, що відомство цінує кожного і кожну в нашому героїчному війську. Тож в оновленій моделі костюма було враховано усі побажання

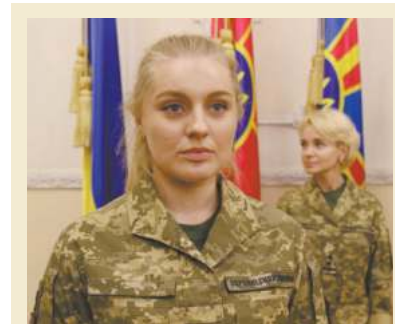
і зауваження військовослужбовців-жінок, які брали участь у військових (дослідних) випробуваннях.

«Вірю, що в новому однострої виконувати як бойові, так і тилові обов'язки, стане значно комфортніше. До речі, навіть не в усіх країнах-членах НАТО застосовується чий стандарт для пошиву. В США, до прикладу, жінкам дозволено служити в армії з 1948 року і при цьому тільки в 2009 році розпочали розробку і впровадження жіночої уніформи. Лише в 2011 році в американських збройних силах розробили саме жіночу версію уніформи, яка б підходила по антропологічних параметрах. В ізраїльській армії, де жінки також вже понад 50 років проходять обов'язкову строкову службу, жіночу форму видають не у всіх підрозділах. Тож, можна сміливо говорити, що ми серед лідерів», – сказав Олексій Резніков.

Окрім того, Міністр оборони наголосив, що також продовжується робота над впровадженням жіночого бронезилета.

«Вже є перші зразки жіночих бронезилетів. Триває їх вивчення на відповідність технічній специфікації. Після всіх відповідних випробувань і погоджень буде затверджено зразки-еталони бронезилетів. Зрештою, наші захисниці матимуть можливість отримати не тільки польову форму, а й засоби індивідуального захисту відповідно до своїх антропометричних даних», – зазначив Олексій Резніков.

Нагадаємо, що сьогодні у лавах ЗСУ проходить службу близько 42 тисяч жінок-військовослужбовців, близько п'яти тисяч з них перебувають на передньому краї, де виконують бойові завдання нарівні з чоловіками.

Ноші для поранених, які не потрібно нести

НИНІШНЮ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКУ ВІЙНУ ВСЕ ЧАСТІШЕ НАЗИВАЮТЬ ВІЙНОЮ ІДЕЙ ТА ТЕХНОЛОГІЙ, І ТОЙ, ХТО БУДЕ В ЦЬОМУ УСПІШНІШИМ, ЗДОБУДЕ ПЕРЕВАГУ. УКРАЇНСЬКІ РОЗРОБНИКИ ТА ІНЖЕНЕРИ ПЕРЕБУВАЮТЬ НА ВІСТРІ ЦІЄЇ БОРОТЬБИ І ДОКЛАДАЮТЬ МАКСИМУМ ЗУСИЛЬ, ЩОБИ ДОПОМОГТИ НАШИМ ЗАХИСНИКАМ БУТИ ЕФЕКТИВНІШИМИ В КОЖНІЙ СФЕРІ. ВИНАХІДНИК ЗІ СЛОВ'ЯНСЬКА РОЗРОБИВ СПЕЦІАЛЬНІ НОШІ, НЕСТИ ЯКІ НЕ ПОТРІБНО. ВОНИ МАЮТЬ ГУСЕНИЦІ, МОЖУТЬ ЇХАТИ БЕЗДОРІЖЖЯМ, А КЕРУВАТИ НИМИ МОЖНА ЗА ДОПОМОГОЮ ПУЛЬТА.

Такі ноші з'явилися в одному з батальйонів 125-ї бригади Сил територіальної оборони ЗС України, що сьогодні стримує ворога на Лиманському напрямку. Нині там особливо гаряче, а евакуйовувати поранених з поля бою українським захисникам доводиться під постійними артилерійськими обстрілами.

— Якось ми перебували «на нулі» у складі евакуаційної групи, а це семеро людей. Коли наше пересування виявила ворожа аеророзвідка — одразу почало прилітати. Накривали так, що думав уже звідти не виберемося, — розповідає Сергій «Клим». Він є бойовим медиком підрозділу.

— Ноші, коли навколо все вибухає, швидко не понесеш. Середня швидкість — 2 кілометри

за годину... Не знаю як, але ми звідти вибралися, ніхто, на щастя, не постраждав, але евакуація зайняла аж дві години, — зітхає медик.

Саме тоді «Клим» зрозумів, що наступного разу так уже може не поталанити. І згадав про розробника зі Слов'янська, який створив спеціальні ноші, що їдуть самі.

— Ми з зв'язалися із цим чоловіком. Виявилось, що раніше він виготовляв іграшкові радіокеровані танчики для дітей. Тепер перекваліфікувався і розробив ось такі ноші. Волонтери оплати-

ли вартість, це 70 тисяч гривень, і за два тижні ноші були у нас, — каже «Клим».

Радіокеровані ноші вже протестували, і львівські тероборонці лишилися ними цілком задоволені, адже це куди легше та швидше, ніж нести пораненого на руках. А головне — безпечніше.

— Вантажопідйомність цих нош становить 150 кілограмів. Пульт працює з відстані до 100 метрів. Отже, евакуаційна група зменшиться

із семи людей до двох, максимум трьох. Усе має такий вигляд: один хтось йде попереду, на пів сотні метрів позаду — поранений на ношах, а за ним, на такій же відстані, йтиме оператор із пультом, який керуватиме ношами, обираючи шлях, — розповідає розвідник «Камаз».

Оскільки евакуаційна група зменшиться до трьох військовослужбовців і вони перебуватимуть на суттєвій відстані один від одного, ворожій аеророзвідці буде куди важче їх виявити. А якщо і помітять, відпрацювати артилерією по одній людині противник навряд чи стане, адже на тій стороні вже починають відчувати снарядний голод. І в цьому, кажуть воїни, ще одна перевага радіокерованих нош.

— Технічна складова достатньо проста: акумулятор, двигун, гусениці і платформа для евакуації. Щодо керування, також нічого складного. Думаю, усі, особливо хлопчики, мали в дитинстві подібні радіокеровані іграшки. Головне — щоб між оператором та пораненим на ношах був візуальний контакт, — додає «Камаз».

Львівські тероборонці чекають ще на три одиниці таких нош. Використовувати їх планують не лише для евакуації поранених з поля бою, а й для доставки на передову боекомплекту та води. Бо ж навіть ризикувати людьми, якщо доставку найнеобхіднішого нашим захисникам можна забезпечити в такий спосіб. І це ще один доказ того, що головна цінність українців — людське життя.

ПЕРЕМОЖНА ЗБРОЯ

БРОНЕАВТОМОБІЛЬ

MRAP KIRPI

ОЗБРОЄННЯ:
КУЛЕМЕТ КАЛІБРУ
7,62 АБО 12,7 ММ

ПОВНА
МАСА
19 710
КГ

ШВИДКІСТЬ,
КМ/ГОД:
100

3 ЕКІПАЖ:
+ 10

ДЕСАНТ:
10

375
К.С.

БРОНЕТРАНСПОРТЕР

FV103 SPARTAN

ОЗБРОЄННЯ:
КУЛЕМЕТ КАЛІБРУ 7,62 ММ
L37A1 GMPG АБО FN MAG

ЕКІПАЖ: 3

4 ДЕСАНТ:

МАКСИМАЛЬНА
ШВИДКІСТЬ, КМ/ГОД:
96

ЗАПАС ХОДУ, КМ:
510

БОЙОВА
МАСА
10 670
КГ

КЛІРЕНС, ММ: 330

195
К.С.

ВІТЧИЗНЯНОГО ВИСЬКА

КУЛЕМЕТ

FN MAG

ПРИЦІЛЬНА
ДАЛЬНОСТЬ, М:
800

ДАЛЬНОСТЬ
ЕФЕКТИВНОГО
ВОГНЮ, М:
510

КАЛІБР, ММ:
7,62x51
НАТО

ПРАКТИЧНА
СКОРОСТРІЛЬНІСТЬ,
ОБ/ХВ:
200

ПОЧАТКОВА ШВИДКІСТЬ
КУЛІ, М/С:
840

ДАЛЬНОСТЬ ЕФЕКТИВНОГО ВОГНЮ, М:
1100
(НА ТРИНОЗІ)

МІСТКІСТЬ
МАГАЗИНУ:
СТРІЧКОВА ПОДАЧА

ВАГА
ПОРОЖНЬОГО
11,79
КГ

САМОХІДНА АРТИЛЕРІЙСЬКА УСТАНОВКА

FH77 BW L52 ARCHER

ЕКІПАЖ: 3(4)

ШВИДКІСТЬ ПО ШОСЕ,
КМ/ГОД:
65

ДАЛЬНОСТЬ СТРІЛЬБИ, КМ:
ЗВИЧАЙНИЙ СНАРЯД

3 АКТИВНО-РЕАКТИВНИМ СНАРЯДОМ

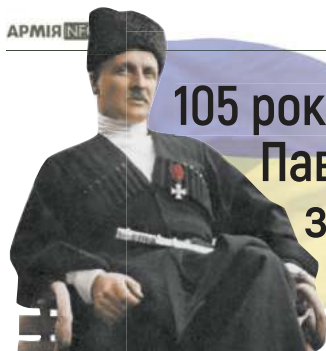
КЕРОВАНИМ СНАРЯДОМ EXCALIBUR

30
40
60

330
К.С.

БОЙОВА
МАСА
30
Т

ГАРМАТА: 155-ММ ГАУБИЦЯ FH 77 BW L52
ДОВЖИНА СТВОЛА, КАЛІБРІВ: 52 (8060 ММ)
БОЄКОМПЛЕКТ: 21 СНАРЯД У АВТОМАТІ
ЗАРЯДЖАННЯ
КУТИ ВЕРТ. НАВЕДЕННЯ: ВІД 0° ДО 70°
КУТИ ГОРИЗ. НАВЕДЕННЯ: ±75°

105 років тому гетьман Павло Скоропадський затвердив закон про загальну військову повинність

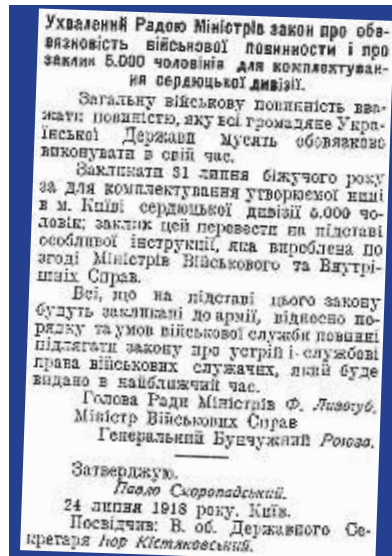
**ЗАКОН СТВЕРДЖУВАВ, ЩО ВСІ ГРОМАДЯНИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ
ЗОВОВ'ЯЗАНІ «У СВІЙ ЧАС» ВІЙСЬКОВО ПОСЛУЖИТИ УКРАЇНІ**

Окремо в законі йшлося про створення й комплектування Сердюцької дивізії, до лав якої передбачалося мобілізувати 5 тисяч військовозобов'язаних чоловіків. Затверджений Павлом Скоропадським закон про набір чоловіків для комплектування Сердюцької дивізії на основі постанови Ради Міністрів випрацювали військовий міністр Олександр Рогоза та виконувач обов'язків державного секретаря Ігор Кістяківський.

Формулювання закону навряд чи можна назвати досконалими – він явно тяжіє до правової традиції законодавства російської імперії. Судячи з усього, початково військовий міністр узагалі подавав законопроект до Ради Міністрів Української Держави російською, і лише потім було зроблено технічний переклад на українську.

Найпомітнішим тяжіння до старого російського імперського законодавства є у словосполученні «військова повинність»: **«Загальну військову повинність вважати повинністю, яку всі громадяни Української Держави мусять обов'язково виконувати у свій час».**

Згадку про «повинність» і «громадян» в одному реченні аж ніяк не можна назвати вдалою. Повинності спра-

Публікація закону в газеті «Державний вістник» – офіційному друкованому органі Ради Міністрів Української Держави (29.07.1918 року. №29. С. 2)

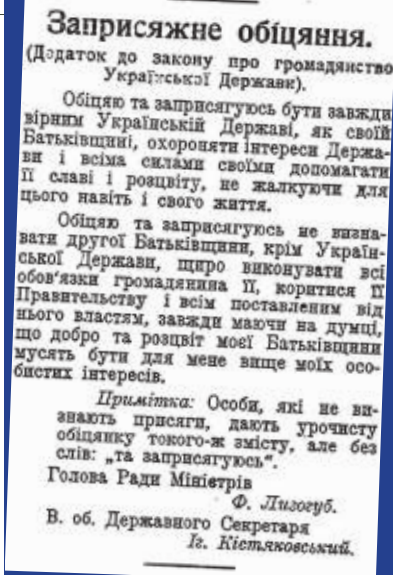
ведливо асоціюються й поєднуються з підданством, тоді як громадянство передбачає права та обов'язки. На цьому добре акцентовано увагу в Законі про громадянство Української Держави, затвердженому гетьманом 2 липня 1918 року. Визнаючи належність людини до Української Держави, він гарантував українським громадянам усю повноту

політичних прав та водночас покладав на них «обов'язок дбати всіма силами про добро Української Держави, не жалкуючи для неї навіть свого життя».

«Заприсяжне обіцяння», яке було додатком до закону про громадянство Української Держави, починалось словами: **«Обіцяю та заприсягаюся бути завжди вірним Українській Державі, як своїй Батьківщині, охороняти інтереси держави і всіма силами своїми допомагати її славі і розцвіту, не жалкуючи для цього навіть і свого життя».**

Формулювання Закону про громадянство Української Держави та «Заприсяжного обіцяння» були значно кращими за представлені в загальну військову повинність. Останній до того ж не виправдано поєднував загальну законодавчу норму з конкретним розпорядженням щодо комплектування Сердюцької дивізії, яке мало би бути цілком окремим документом.

Зроблені зауваження, втім, зовсім не підважують загального значення затвердженого гетьманом закону, який закладав правове підґрунтя для створення регулярних збройних сил тогочасної української держави. Тонкощі формулювань, безумовно, мають значення, однак важливішою була практична реалізація законодавчих норм, завдяки якій формувалась і набувала бойових спроможностей модерна українська армія.

«Заприсяжне обіцяння (Додаток до закону про громадянство Української Держави)», опубліковане разом із Законом в газеті «Державний вістник» (11.07.1918 року. №21. С. 1)

Затверджений гетьманом Павлом Скоропадським закон про загальну військову повинність сприяв також утвердженню в українському суспільстві засадничого принципу: гарантувати українцям усю повноту прав і свобод людини і громадянина спроможна і готова лише власна національна українська держава. Тому для того, щоб бути вільними людьми з невіддільними правами, потрібно насамперед стати громадянами, які непорушно дотримуються своїх обов'язків. Зокрема й почесного обов'язку військової служби Українському народу та державі Україна.

105 РОКІВ ТОМУ ЦЕНТРАЛЬНА РАДА УХВАЛИЛА «ЗАКОН ПРО ГРОМАДЯНСТВО УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ». ЗГІДНО З ЦИМ ДОКУМЕНТОМ КОЛИШНІ ПІДДАНЦІ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ СТАВАЛИ ГРОМАДЯНАМИ УНР, НАБУВАЮЧИ ГРОМАДЯНСЬКИХ ПРАВ І СВОБОД ТА ПРИЙМАЮЧИ ГРОМАДЯНСЬКІ ОБОВ'ЯЗКИ.

Після затвердження державного герба Української Народної Республіки та запровадження гривні як національної валюти Центральна Рада звернулася до питання про українське громадянство.

За своїм значенням він гідний того, щоби згадувати його поряд із Четвертим Універсалом, що ним було проголошено незалежність Української Народної Республіки. Правник, дипломат і публіцист Кость Лоський наголошував: **«Закон про українське громадянство настільки важний для життя держави, що його можна поставити врівень з так званими основними законами».** (Зі статті «Закон про громадянство» у газеті «Нова рада» (Субота, 23 (10) березня 1918 року. № 40. С. 2)).

Стати громадянином Української Народної Республіки могла будь-яка людина, яка народилася та постійно

мешкала на території України й отримала свідоцтво про належність до громадян УНР. Для одержання цього документа слід було скласти обов'язкову присягу громадянина: **«Для відібрання свідоцтва про приналежність до громадян Української Народної Республіки... зложити урочисте приречення (торжественне обіцання) на вірність Українській Народній Республіці...».** (§ 4 Закону про громадянство Української Народної Республіки).

Порядок набуття громадянства з обов'язковим принесенням урочистої присяги окремо визначав ухвалений Центральною Радою в 1918 році «Закон про реєстрацію громадянства Української Народної Республіки».

Стаючи громадянином Української Народної Республіки, особа здобувала всю повноту політичних прав і свобод.

Зокрема, громадяни УНР могли обіймати посади на державній службі, брати участь у виборах і бути обраними до українських законодавчих установ та органів місцевого самоврядування.

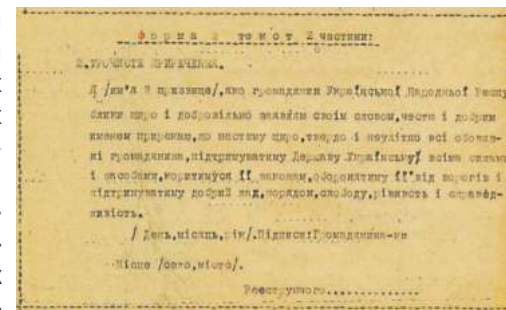
Тільки громадяни Республіки користають з усієї повноти громадянських і політичних прав, беруть участь в орудуванні державним і місцевим життям через пасивну і активну участь в виборах до законодавчих установ і органів місцевого самоврядування і мають права служби у державних і державно-громадських установах. (§ 3 Закону про громадянство Української Народної Республіки).

Рівночасно, крім прав, громадяни Української Народної Республіки мали та-

« Громадяни Республіки зобов'язані підтримувати державу всіма силами і засобами, коритись її законам, боронити від ворогів і піддержувати добрий лад, порядок, свободу, рівність і справедливість. (§ 2 Закону про громадянство Української Народної Республіки)

кож чітко окреслені обов'язки – дотримуватись державних законів, підтримувати в суспільстві правопорядок і справедливість, захищати державу від ворогів.

Громадяни Республіки зобов'язані підтримувати державу всіма силами і засобами, коритись її законам, боронити від ворогів і піддержувати добрий лад, порядок, свободу, рівність і справедливість. (§ 2 Закону про громадянство Української Народної Республіки).

Текст урочистої присяги громадянина Української Народної Республіки. Із Закону про реєстрацію громадянства УНР. 4 березня 1918 р.

Не всі положення Закону виявились достатньо продуманими й однозначно викладеними, окремі з них не надавались до практичної реалізації. Це призвело до дискусії серед публіцистів та правників і розробки проекту нової редакції Закону про громадянство УНР. Однак саме в 1918 році було покладено початок інституту громадянства модерної української держави.

Нині, попри війну з російською федерацією, сила паспорта України зростає. Він упізнаваний і шанований у усьому світі, громадяни

України можуть відвідувати без потреби отримання візи 144 країни світу, а за умови отримання візи – ще 83. Станом на 2023 рік Україна посідає доволі високе 34 місце в щорічному рейтингу «Індекс паспортів». Це вкотре доводить, що бути громадянином України не лише почесно і відповідально, але й вигідно.

30 ВІЙН

ІЗ ЗАКЛЯТИМ СУСІДОМ

ЯК КОЗАКИ МОСКАЛІВ ПІД СМОЛЕНЬСЬКОМ РОЗБИЛИ

30 квітня 1632 року помер король Польщі Сигізмунд III Ваза. У московії вирішили, що настав слушний момент для реваншу. У червні 1632 року московія порушила Деулінське перемир'я, що було чинним до 1 червня наступного року, і її війська вторглися на територію Речі Посполитої.

У жовтні майже 24 тисячі московських солдатів на чолі з боярином Михаїлом Шеїним із 150 гарматами підійшли до Смоленська та взяли місто в облогу. Але, попри численні штурми, взяти місто не вдавалося. Розлючені

москалі влітку 1633 року розорили околиці Полоцька та Вітебська.

Облога Смоленська затягнулася аж до вересня 1633 року, коли новий король Владислав IV Ваза підійшов до міста з

Легка кіннота Тараса Трясила відіграла вирішальну роль у бою під Щелкановим 10 квітня 1634 року, де московська армія була розбита вщент

15-тисячним польсько-литовським військом та 12 тисячами запорозьких козаків на чолі з гетьманом Тимофієм Орендаренком та Тарасом Трясилом. З жовтня їм вдалося прорвати блокаду, а в грудні

оточити військо Шеїна. Після цього польські та козацькі загони почали акти відплати на заході московського царства – палили села від Великих Лук і Ржова до Можайська, Калуги і Козельська.

Багато дворян і найманців, що потрапили в блокаду під Смоленськом, не бажаючи потерпати від голоду і хвороб, покидали московський табір і переходили до Владислава.

Легка кіннота Тараса Трясила відіграла вирішальну роль у бою під Щелкановим 10 квітня 1634 року, де московська армія була розбита вщент.

У Європі в цей час точилася Тридцятирічна війна. Річ Посполита входила до коаліції католицьких держав на чолі з Габсбургами. У цій ситуації природним союзником московії стала протестантська Швеція. Вступ у війну московії усував для шведів, що тоді воювали в Німеччині, загрозу війни на два фронти.

Цікаво, що в 1633 році у війну на боці Речі Посполитої вступило й Кримське ханство. У середині червня до 30 тисяч кримських татар під командою Мубарек-Гірея Ізюмським шляхом напали на московію та спустошили околиці москви, Коломни, Рязані, Калуги та інших міст. Цей напад критично послабив військо Шеїна, адже чимало уродженців тих країв самовільно залишили розташування під Смоленськом, щоб захистити свої володіння.

30 квітня 1634 року, після капітуляції московитів, розпочалися переговори, що завершилися підписанням 14 червня в Полянві угоди про «вічний мир». Згідно з нею московія визнавала кордон 1618 року із Річчю Посполитою,

Тарас Федорович Трясила

Кошовий отаман і гетьман Війська Запорозького у 1629–1630 роках

- Козацький отаман кримськотатарського походження
- Був прозваний «Трясилом» під час походів на Крим та Туреччину
- Реформував козацьке військо, посилюючи роль кавалерії. Військо Трясила офіційно звалось «козацька кавалерія та інфантерія»
- Уперше в історії козацтва звернувся з універсалом до населення України
- Один із командирів козацьких підрозділів у Тридцятирічній війні, учасник Походу Петра Сагайдачного на москву
- Керівник козацького повстання 1630 року
- Був оспіваний Тарасом Шевченком у poemі «Тарасова ніч»
- Згадується в оригінальному тексті українського Гімну «Ще не вмерла Україна»:

*Наливайко, Залізняка
І Тарас Трясило
Кличуть нас із-за могил
На святе діло.*

залишила переможцеві всю артилерію і табірне майно та виплатила 200 тисяч рублів сріблом королю Владиславу. За це він погодився виключити зі своїх регалій титул «цар московський» та пожалував московському царству невеличкі містечка Серпейськ і Трубчевськ із повітами.

2020 року 43-тя окрема артилерійська бригада Збройних Сил України отримала почесну назву – «імені гетьмана Тараса Трясила».

Жорстокість і дикість військових сучасної росармії бере свої витoki з поведінки червоноармійців під час Другої світової війни

Про певні аспекти воєнних злочинів під час Другої світової війни розповів доцент Національного університету оборони України Ростислав Пилявець.

– Ростиславе Івановичу, якого характеру воєнні злочини під час Другої світової війни вчиняла на території України червона армія та проти кого?

– У той період воєнні злочини в Україні та проти українців і народів, які мешкали в Україні, чинили як радянська держава в особі партійно-політичного апарату й каральних органів, як-от НКВС та інші, так і представники червоної армії – «визволителі».

Серед організованих злочинів, які безпосередньо стосуються дій робітничо-селянської червоної армії (РСЧА), насамперед слід відзначити ті, що були

пов'язані з мобілізацією в Україні, на звільнених від окупантів територіях, особливо в період 1943–1944 рр.

Масовим явищем стало те, що до лав діючої армії незаконно або ж із порушенням законодавства залучали осіб, які за законом не підлягали мобілізації. Їх «ставили у стрій» без належного оформлення, навчання, озброєння, обмундирування, забезпечення й у перші ж дні кидали в бої. Дуже велика кількість таких мобілізованих загинула в перші дні й тижні важких боїв на обох берегах Дніпра.

Це явище й мобілізовані «польовими військкоматами» (командирами полків і дивізій) тепер відоме як «чорна піхота» або «чорносвітники». Але ця тема сама по собі є дуже важливою та потребує окремої розмови.

У спектрі злочинів, скоєних представниками РСЧА, помітне місце посідали злочини проти особи, як-от вбивства, поранення, побиття, катування, каліцтво та зґвалтування. Також були майнові злочини, зокрема мародерство, крадіжки, підпали та пошкодження майна.

– Де, на вашу думку, криється підґрунтя «червоного мародерства»?

– Якщо відкинути традицію мародерства та певної міри традиційної жорстокості народів, які населяють територію теперішньої Росії, то «червоне мародерство» було закладене в гаслах більшовицької революції та практиках запровадження нового соціального порядку.

“ Помітне місце посідали злочини проти особи, як-от: вбивства, поранення, побиття, катування, каліцтво та зґвалтування. Також були майнові злочини, зокрема мародерство, крадіжки, підпали та пошкодження майна... ”

Щодо витоків і проявів радянського мародерства у завершальному періоді Другої світової війни, то вони полягали не тільки та не стільки в бажанні помсти чи відплати, скільки у соціальній заздрості («класовій ненависті»), через що всі мали жити не добре, а так само погано, як і «визволителі». І це стосується не лише території Німеччини чи країн-союзниць Третього рейху, а всіх територій, де відбувалися бойові дії.

Причини полягали й у можливості реалізувати право сильного грабувати слабкого, в усвідомленні своєї вищості

щодо ворогів і тих, кого ніби «визволяли», щодо начебто своєї «унікальної місії» у світі. За таких обставин мародерство було спрямоване не тільки проти німців, а й проти українців, сербів, поляків, угорців, євреїв та інших.

Жахливі сценарії привласнення чужого майна часто-густо були злочинами посеред інших злочинів. Радянська державна політика щодо мародерства була двоїстою: на широкий загал інформація про це явище або заперечувалась, або подавалася в контексті відомостей про покарання порушників закону; натомість для «внутрішнього користування» керівництво радянського союзу обрало політику схвалення та підтримки, у тому числі через створення спеціальних структур для формування й відправлення додому посилок із фронту.

Слід також констатувати, що «червоні злодії» – це представники різних народів радянського союзу. Тож проблема роботи з провинною є частиною «домашнього завдання» українців, з яким через утілення нових підходів щодо розуміння трагедії війни, як-от гасло «Ніколи знову», наше суспільство успішно дає раду.

Однак для росіян – самопроголошених «наступників переможців» у Другій світовій – варваризація війни залишилася включеною як наратив актуалізованої пам'яті, наприклад «Можем повторити», «На Берлін!» тощо.

Варварство й мародерство є певними формами інституціоналізації російського імперського месіанства й сьогодні, під час теперішньої російсько-української війни, у чому ми з вами переконаємось щодня.

«Мореуполь» безграмотних захисників російської мови

«МОРЕУПОЛЬ». ТАК ПИШУТЬ НАЗВУ УКРАЇНСЬКОГО МІСТА РОСІЙСЬКОЮ МОВОЮ ТІ, ХТО «ВСЕГДА ГОВОРИЛ ПО-РУСКИ» ТА ВИМАГАЄ ЗАХИСТУ РОСІЙСЬКОМОВНИХ ШЛЯХОМ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ.

Мореуполь это начало только...

Російськомовність значної частини українських громадян стала одним із виправдань нападу російської федерації на Україну, яке активно використовує і поширює російська пропаганда. В Україні буцімто так жорстоко утискали й утискають російськомовних, переконують росіян штатні рашисти, що росія просто змушена була вдатися до збройної агресії проти суверенної держави, щоб захистити їхні права.

Цей доволі невигадливі і невибагливий наратив активно підхоплюється російськими причіпниками війни та колаборантами з числа громадян України, які активно поширюють його в соціальних мережах.

Лишаючи поза увагою повну безпідставність звинувачень української держави у переслідуванні російськомовних на підставі мови їхнього повсякденного

побутового спілкування, зупинюся на іншому моменті – рівні знання російської мови її соцмережевими «захисниками» як з російської федерації, так і з України. Їхні дописи та коментарі містять безліч граматичних, орфографічних, пунктуаційних, лексичних, стилістичних помилок, хоча пишуть вони при цьому російською мовою, яку вважають своєю і яку вимагають «захистити».

Було б іще зрозуміло, якби безграмотні тексти російською мовою писали колаборанти з числа громадян України. «Подивіться, до чого довела українська антиросійськомовна політика, люди не вмють правильно писати!» – могли б заявити «захисники» російської мови. Але ж ні! Дописи і коментарі в соціальних мережах роблять самі громадяни російської федерації та навіть етнічні росіяни, які вчили російську мову в російських

школах і здавали з неї так званий «егз» – «єдиний государственный экзамен», щось подібне до українського Зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО).

Отже, здобувши російською мовою середню, а то і вищу освіту, перебуваючи в повністю російськомовному середовищі, споживаючи російськомовний контент російських розважальних і пропагандистських медіа, значна частка громадян російської федерації неспроможна навчитися грамотно писати російською мовою. При цьому вони вимагають або принаймні погоджуються із тим, що захищати російськомовних за межами російської федерації потрібно чи принаймні прийнятно шляхом військової агресії.

Масовість безграмотних російськомовних коментарів у соцмережах на підтримку війни проти України з метою захисту російської мови приголомшує. Виникає враження, що чим агресивнішим є зміст коментаря, тим безграмотнішою є його форма. Можна навіть припустити, що рівень грамотності (освіти) певним способом корелює із рівнем агресивності дописувача – чим безграмотнішою (менш освіченою) є людина, тим кровожерливішою і більш нетерпимою є її позиція.

Одним із перших кроків російських окупантів після захоплення Маріуполя стала заміна дорожніх знаків, у яких із назви міста прибрали українську літеру «І», замінивши її на російську «И». Це стало яскравим символом антиукраїнської політики загарбників на тимча-

сово окупованих територіях. Однак за усього символізму зробленої агресорами заміни літер набагато глибшим за сенсом є перекручення назви українського міста однією з численних проросійських коментарок, яка перейменувала його на «Мореуполь».

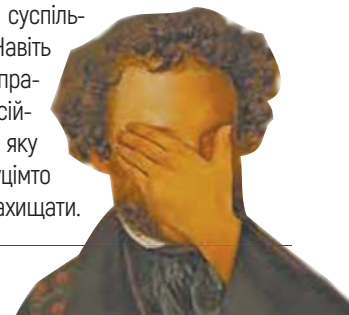
Якщо раніше хтось думав, що росіяни вбили тисячі маріупольців і вщент зруйнували квітуче місто, перетворивши його будинки та вулиці на декорації до жакливого постапокаліптичного фільму лише для того, щоб замінити табличку з українською назвою «Маріуполь» на російську «Мариуполь», то, на жаль, усе ще гірше. Вони зробили це для того, щоб більше ніколи не було жодних правил. Бо хіба ж це місто не розташоване на березі Азовського моря? То значить правильно писати саме так! Як хочу – так і пишу!

«Мореуполь» – це не просто помилка. «Мореуполь» – це символ і принцип поведінки агресивного російського охлосу, який нарешті отримав те, чого хотів на рівні державної політики, – можливість

«Мореуполь» – це символ поведінки російського охлосу, який нарешті отримав те, чого хотів – можливість порушувати всі правила і не зазнавати за це жодних покарань

порушувати всі правила і не зазнавати за це жодних покарань. «Мореуполь» – це прояв глибокого прагнення російських агресорів

не визнавати жодних законів, жодних норм, жодних правил поведінки у пристойному суспільстві. Навіть якщо це правила російської мови, яку вони буцімто прагнуть захищати.

КЛЮЧОВИЙ КОМПОНЕНТ БУДЬ-ЯКОГО ВИЖИВАННЯ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ – УМІННЯ ВИКОРИСТОВУВАТИ РІЗНІ ПРЕДМЕТИ. ТОМУ НЕАБІЯКЕ ЗНАЧЕННЯ МАЮТЬ ПОРОЖНІ КОНСЕРВНІ БАНКИ. ПОПРИ ТЕ, ЩО БАГАТО ХТО ВВАЖАЄ БЛЯШАНКИ МАРНИМИ, ВОНИ МОЖУТЬ СТАТИ СПРАВЖНІМ ПОРЯТУНКОМ.

ЛАЙФХАК

Як використовувати консервні банки в екстремальних умовах

1 ЗБЕРІГАННЯ ПРОДУКТІВ. Порожні банки можуть стати ємностями для зберігання інших харчових продуктів і різних предметів. У них можна переносити їжу, воду, боеприпаси тощо. Як кришку використовуйте тканину (наприклад, бандану) чи поліетиленовий пакет.

2 ПОСУДИНА ДЛЯ ПРИГОТУВАННЯ ЇЖИ. Банка може стати мініатюрною каструлею для кип'ятіння води, приготування чаю, каші, супу чи яєчні.

3 ТРАНСПОРТУВАННЯ ВОГНЮ. У надзвичайній ситуації з'являється потреба переносити вогонь. Це слід робити для економії сірників або якщо їх немає. Необхідно зробити кілька отворів з боків і помістити всередину гаряче вугілля від багаття, зібравши його в нижній частині вогнища. Такі жаринки знадобляться при розпалюванні нового багаття, а якщо туди покласти невеликі сухі гілочки, то банка перетвориться на чудову міні-піч.

4 ПІДСИЛЮВАЧ ЗВУКУ. З бляшанки можна зробити підсилювач звуку для прослуховування місцевості. Пробийте отвір у дні й притуліть банку до вуха. Так можна почути віддалені звуки.

5 СИСТЕМА СИГНАЛІЗАЦІЇ. Натягніть паракорд, нитку або мотузку між деревами. Покладіть у порожню банку камінчик, зв'яжіть кілька банок на кінці мотузки. Якщо хто-небудь зачепить нитку – банки подадуть звуковий сигнал.

6 СВІЧНИК І ОБІГРІВ. Бляшанка може стати свічком, що захищає вогонь свічі від бічного вітру. Зробіть отвір у дні, всуньте в нього свічку. Регулюйте рівень полум'я, переміщаючи банку по свічці. А ще ця конструкція дозволить отримати трохи тепла у приміщенні.

7 ЛОПАТА І ЧЕРПАК. Якщо в ситуації виживання вам потрібно щось викопати або вичерпати, то жерстяна банка допоможе в цьому.

8 ФІЛЬТР ДЛЯ ВОДИ. Робимо кілька невеликих отворів у дні, укладаємо в банку шарами пісок, дрібний щебінь, траву тощо, і наливаємо воду. Очищена вода капатиме знизу в посудину.

«Накриває» стрес? Виконуйте ці вправи

Це так звана десенситизація за Джекобсоном. Вправи спрямовані на підвищення імунітету проти страхів, навчання головного мозку переживати стресові ситуації. Перша вимога: комплекс потрібно виконувати з прямою спиною, повторюючи кожну вправу по вісім разів. І так чотири рази на день...

ВПРАВА № 1. Руки перед собою.

Увага сконцентрована на кистях рук. Робимо вдих, одночасно напружуючи руки. Видих – повне розслаблення всіх м'язів. Потім простягаємо ноги вперед і повільно опускаємо, видихаючи. Об'єднуємо ці дві вправи. Максимально, усміхаючись, напружуємо м'язи обличчя і повторюємо три вправи в комплексі.

ВПРАВА № 2. Спиною тримаємо рівно, праву руку кладемо на живіт. Робимо глибокий вдих через ніс, надуваючи при цьому живіт, повільно видихаємо, розслабляючи м'язи.

ВПРАВА № 3. «Годинник». Сідаємо прямо, дивимось праворуч-ліворуч 21 раз. Повторюємо цю вправу із заплющеними очима. Потім повторюємо її, дивлячись уже на коліна (спочатку з розплющеними очима, потім – із заплющеними).

ВПРАВА № 4. «Метелик». Із заплющеними очима згадайте ситуацію, коли ви почувалися найщасливішою людиною на планеті. Спробуйте відтворити ті відчуття, звуки, голоси – все, що оточувало вас тоді. Схрестіть руки на грудях, поплескуючи долонями по руках. Так ви подаєте позитивні імпульси до головного мозку.

«Бойові бджоли» кубляться на медпункті під Бахмутом

ЗА СЛОВАМИ ЗАСТУПНИКА КОМАНДИРА БАТАЛЬЙОНУ З МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПОЛКОВНИКА ВАЛЕРІЯ ТКАЧУКА, ЦЕЙ СТРЕЛЬЦЬКИЙ БАТАЛЬЙОН СФОРМОВАНИЙ З МОБІЛІЗОВАНИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ЗОКРЕМА Й НАЧАЛЬНИК МЕДИЧНОЇ СЛУЖБИ МАЙОР ВОЛОДИМИР ГОЛОВАЩЕНКО – КОЛИШНІЙ ЦИВІЛЬНИЙ СТОМАТОЛОГ.

Військовий санітар-бджоляр Сергій

ІСТОРІЯ ПРО ТЕ, ЯК УКРАЇНСЬКІ БДЖОЛИ З УНІКАЛЬНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ПАСІКИ СТРЕЛЬЦЬКОГО БАТАЛЬЙОНУ ПІД БАХМУТОМ ЛІТАЮТЬ ЗА ЛІНІЮ ФРОНТУ

— Він зумів створити гарний, згуртований військовий медичний колектив, який працює на дуже високому рівні, — розповів Валерій. — Але, окрім налагодженої медичної служби, вони навіть у наших спартанських, складних умовах здатні на такі прояви, як розвести пасіку. Пригощали мене медом — смачнішого я в житті не куштував.

Саме заступник комбата звернув увагу на цікаву гру слів: «Виходить, наш військовослужбовець зробив медичний пункт «мед-пунктом», тобто ще й медовим».

Творцем пасіки — унікальною, як для війни, людиною виявився санітар-радіотелеграфіст медичного пункту Сергій. Багато років тому він проходив строкову службу в морській піхоті, і досі автоматично представляється «старшим матросом» (потім виправляється — «старший солдат»). За словами Сергія, до мобілізації він п'ять років займався

бджолярством, але не вважає це дуже великим досвідом і каже, що цим «можна все життя займатися, і все одно не будеш знати про бджіл усе».

Своїх «домашніх» бджіл Сергій віддав сусідові, а зараз на імпровізованій фронтній пасіці на задньому дворі медпункту батальйону має 12 нових саморобних вуликів. Це приблизно 600 тисяч бджіл, цілі хмарки яких безперестанку проносяться поряд.

Сергій свого часу служив сапером у морській піхоті в Севастополі, також закінчив київське кулінарне училище. Розповідає, що «трохи працював кухарем, а потім поїхав з Києва жити в село» — на Чернігівщину, за 120 кілометрів від столиці. Спокійне «пасторальне» життя перервалося в ніч на 24 лютого 2022 року. Уже о восьмій годині ранку Сергій був в одному з київських районних територіальних центрів комплектування.

На запитання, як кулінар став санітаром, у відповідь жартує — «крові не боявся». За минулий рік у складі окремої механізованої бригади імені князя Костянтина Острозького Сергій встиг побувати під Бахмутом, на Харківщині, на Житомирщині, а цього року вже були Херсонщина та знову Бахмутський напрямом. Тут, за лічені кілометри від ворожих позицій, і з'явилися два місяці тому фронтні вулики.

« Бджоли відчувають навіть далекий грім, передбачають дощ — ховаються. А до обстрілів наче звикли: літають навіть на той бік фронту і беруть «у них» мед

Війна змінила долі не лише людей, а й тварин. Нині під Бахмутом є розбиті або залишені людьми господарства, зокрема й пасіки. Бджоли без нагляду перенакопичують мед, самі занадто плодяться, а потім «зайві» починають роїтися та шукати нові місця для проживання. Один із таких безпритульних роїв побачили побратими Сергія, які знали про його захоплення в цивільному житті.

— Оцей рій тут пролітав, я поставив «пастку» — невеликий вулик із ящика з-під набоїв, їхнім розвідникам сподобалося, і вони привели решту. Вони влітають — потім їх пересаджую, — розповідає старший солдат.

Для «пересаджування» Сергій своїми силами зробив уже кілька вуликів, які згодом побачили нові бджоли-розвідники.

— Прілітають, кружляють біля цих коробок. Ось дуже великий рій, багато прилетіло, — каже він. — Тут поряд

є багато медоносних рослин, а зараз найбільший «взяток» (здобич бджіл із квіток рослин. — **AI**), тож бджоли із задоволенням летять до нового житла.

За кілька тижнів на «мед-пункті» зібрали вже близько десяти літрів цього корисного продукту, який медики роздали по своїх підрозділах.

Сергій каже, що бджоли відчувають навіть далекий грім, передбачають дощ — ховаються. А до обстрілів наче звикли: «Літають навіть на той бік фронту і беруть «у них» мед».

Він говорить, що після перемоги обов'язково поновить свою пасіку. Якщо буде можливість, то збирається і частину цих вуликів взяти із собою:

— Як собак чи кішок забирають, коли звикають до них хлопці. Буде можливість — і бджоли поїдуть зі мною. У будь-якому разі готую їх до цього, сітку купив для вентиляції... Але на таку кількість пару вуликів треба залишати — бджолу шкода, вона прилетить, а нема куди повертатися. Тому візьму тільки частину, як буде можливість.

КРОСВОРД

1		2	3		4	5		6	
		7		8					
9	10							11	
12						13			
	14		15		16				
17			18	19				20	21
		22					23		
24					25				
		26		27					
28	29	30						31	
		32	33			34	35		
36					37		38		39
40			41		42				
			43						
44					45				

За горизонталлю: 1. Безхвоста мавпа родини макак. 4. Соціаліст-революціонер. 7. «Я, ...» – науково-фантастичний фільм 2004 року з Віллом Смітом у головній ролі. 9. Право тимчасового користування. 12. Найкращий відпочинок. 13. «Черв'як» з «Книги джунглів». 14. Жіночий шарф із пір'я. 16. Російська академія наук. 17. Легендарний праотець слов'ян, батько Кия, Щека й Хорива. 18. Річка пів-

нічно-західної Франції, на території Нормандії в департаменті Манш. 20. .... (саме так, розм.). 22. Солодка картопля. 24. Права

ВІДПОВІДІ ДО КРОСВОРДА:

За горизонталлю: 1. Маро. 4. Есер. 7. Роби. 9. Абоманет. 12. Сон. 13. Компрят. 14. Мам. 15. Адамант. 16. Ревцтво. 17. Оліум. 19. Ут. 21. Онар. 22. Кента. 28. Мл. 30. Нтв. 31. Юр. 32. Ест. 34. Оар. 36. Аза. 38. Амо. 40. Мава. 27. Ют. 29. Лаво. 31. Юрка. 33. Самка. 35. Дакка. 36. Акаї. 37. Про. 39. Огит. 41. Плк. 42. Ост.

притока річки Ангара. 25. Центральний спортивний клуб армії. 26. Житлове приміщення на судні. 28. Мілілітр. 30. Російська телекомпанія. 31. Перша частина складних слів, що відповідає слову юридичний. 32. Естонець (заст.). 34. Постіль, ліжко. 36. «Циганка ...». 38. «Предок» ЗіЛа. 40. Підривник репутації. 43. Ларьок. 44. Свійська тварина. 45. Президент США з 1909 по 1913 роки.

За вертикаллю: 1. Річка у Франції, Бельгії і Нідерландах. 2. Скупчення плодів або квітів на одній гілці. 3. Ліга націй. 4. Електронна обчислювальна машина. 5. Інструмент скульптора. 6. Частина батальйону. 8. Правитель на Сході. 10. Річковий гризун. 11. Місто та муніципалітет у Франції, адміністративний центр регіону Пеї-де-ла-Луар та департаменту Атлантична Луара. 15. Дорогоцінний камінь. 16. Відмітна риса хапуги. 17. Чим є релігія для народу за Карлом Марксом?. 19. Первісна назва звука С в григоріанській сольмізації, яку пізніше замінив склад до. 21. Дикий осел. 22. Сторона предмета. 23. Чотирнадцятого літера вірменської абетки. 27. Кормова надбудова судна. 29. По ньому ходять і їм голяться. 31. Велике безладне, неорганізоване скупчення людей; натовп. 33. Особина жіночої статі. 35. Ферзь у шашках. 36. Японська фірма електроніки. 37. Протиракетна оборона. 39. Запалення слизової оболонки вуха. 41. Година тисняви в метро. 42. Східний вітер.

Карикатури Олексія Кустовського

У шлюбному агентстві:
– Ви кому перевагу віддаєте, брюнетам чи блондинам?
– Мені б хотілось рудого! В мене меблі червоного кольору!

– Сьогодні я не виспався...
– А причина?
– Причина теж не виспалась...

– Привіт, говорити можеш?
– Так, з двох років.

Проходь, почувайся як вдома. Можеш пропилососити.

– Що вам заважає схуднути?
– Відчуття голоду!

Купила своєму чоловікові на день народження костюм-тройку: труси і пару шкарпеток. Люблю його, заразу! Балулю!

Дружина годує доньку грудьми. Чоловік заглядає в дитячу і питає 5-річного сина: – Що мама робить?

Син: – Поставила сестричку на зарядку.

– Ну, і як у вас з близнюками?
– Втомилися дуже, не висипаємося, часу на себе немає.

– А як Марічка?
– Марічка – це я. Петро виглядає ще гірше.

Після виходу на пенсію можна свистіти в хаті...

– Що це за тест – «10 з хвостиком»?
– Тест на IQ...
– Може, мені пройти?
– Та вже не треба!...

– Немає настрою? З'їж шоколадку!
– Не допомагає? Запий коньяком!

– А де ти працюєш?
– Хімію викладаю.
– В школі?
– Ні. В магазині.

На медкомісії в окуліста:
– Яку букву я зараз показую?
– А ви де, лікарю?

– Вчора з батьками своєї дівчини познайомився!
– Ну і як?
– Прийняли, як рідного сина. Її батько мені навіть писок натовк!

Злодій залізає в будинок, а там – папуга.
– А Кеша все бачить!
Злодій накрав рушником клітку, папуга:
– А Кеша не я! Кеша – бульдог.

– Тату! Я твоя донька, а не посудомийка!
– Та що ти кажеш? Я теж тато, а не банкомат.

У лікарню привозять чоловіка із травмою черепа. Сестра поспішно заповнює карту і запитує:
– Одружений?
– Ні, це я під машину потрапив.

